

ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักภิกขุอุปหานิยธรรม
ของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

An Analytical Study of the Practice Bhikhu Aparihaniyadhamma
of Buddhist Monks in Buddhist Scriptures

พระรุ่ง ติสวโร (นิมขุนทด)

Phra Rung Tissawaro (Nimkhunthod)

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: tissawarop@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการปฏิบัติหลักภิกขุอุปหานิยธรรมของคณะสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์พระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา พร้อมเอกสารวิชาการเกี่ยวกับอุปหานิยธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติหลักภิกขุอุปหานิยธรรมของคณะสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นธรรมเพื่อความเจริญอย่างเดียว ส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำให้เกิดขึ้นในคณะสงฆ์ไม่ว่าจะเรื่องประชุม เลิกประชุม ต้องพร้อมเพียงกัน เพราะการงานในพระพุทธศาสนาจะต้องรับผิดชอบด้วยกันช่วยกันคิดช่วยกันทำในสิ่งที่ถูกต้อง จะต้องพร้อมเพียงกันกระทำให้อยู่ในระเบียบวาระประชุม ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น หลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่มีการบัญญัติเพิ่มเติม ไม่มีการแก้ไข เพราะเป็นบัญญัติที่ออกมาด้วยพระญาณหยั่งรู้ ปัจจุบัน อดีต และอนาคต ตามหลักของการปฏิบัติของพระพุทธเจ้า

2. วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทย การเชื่อฟังในเรื่องที่ถูกต้องตามกรอบพระธรรมวินัยนั้น มีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตน นับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่ ถ้าพระภิกษุผู้อยู่ได้บังคับบัญชาไม่เห็นด้วยในประเด็นที่ประชุมก็สามารถอธิบายเชิงปรึกษาหารือตามหลักเหตุผลได้ ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น มีศีล ค่อยตรวจสอบกาย วาจา ให้ระวังสิ่งที่มาช่วย จากอายตนะภายใน อายตนะภายนอก สมาธิ และปัญญาเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้ความอยากมาครอบงำ และอยู่ในเสนาสนะป่าเป็นสิ่งแวดล้อม

ได้รับบทความ: 11 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 19 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 พฤษภาคม 2566

Received: May 11, 2023; Revised: May 19, 2023; Accepted: May 22, 2023

ที่สนับสนุนให้เกิดความสงบ อากาศบริสุทธิ์ สุขภาพแข็งแรง ถ้าหากเรามีเสียงรบกวนมาก ก็อย่าไปใส่ใจ ปล่อยวาง หนักแน่นมีสติและปัญญา ไตร่ตรองในเรื่องนั้นก็จะพบความสุขทั้งกายและใจในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ พร้อมต้อนรับภิกษุสามเณร ที่ยังไม่มาขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่บวชมาถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีศีลเสมอกัน ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบเหมือนกัน การไม่เห็นแก่ตัว เปิดใจกว้าง ๆ ความไม่หวังที่อยู่ ไม่มีอิฉาวิชา เอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การปฏิบัติ, ภิกษุอุปหานิยธรรม, พระพุทธศาสนา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the practice of Bhikkhu Aparihaniyadhamma of Buddhist monks in Buddhist scriptures and 2) to analyze the application of Bhikkhu Aparihaniyadhamma principles in Thai society. This research is a qualitative research by studying from the Tripitaka other Buddhist scriptures, academic documents on Buddhism and other academic documents on the Bhikkhu Aparihaniyadhamma and related research by descriptive analysis method.

The research result found that:

1. The practice of Bhikkhu Aparihaniyadhamma of Buddhist monks in Buddhist scriptures is the Dhamma for prosperity only. It supports the cooperation in thinking and doing of Buddhist monks. Even for the meeting the monks have to start and finish the meeting altogether because they have to take joint responsibility for Buddhist affairs, giving right opinions and controlling the meeting to run according to the agenda. They must not regulate the rules that the Buddha did not. The principles of Buddhist practice are the Buddha's teachings without additions and amendment because they were regulated through insight knowing and seeing about present, past and future according to the Buddha's practices.

2. An analysis of the application of Bhikkhu Aparihaniyadhamma principles in Thai society as for obedience to the right matters according to the discipline, there are respect, humbleness and respect to senior monks, if some junior monks do not agree to the matters in the meeting, the senior monks can reasonably explain and give discussion. Precepts or moralities are used to

inspect and control body and speech. There should be awareness of instigation from sense-organs and sense-objects. Meditation and wisdom are used to prevent the overpower by desires. Living in forestry dwelling causes quiet, fleshy air and strong health. In case of much noise, do not mind, ignore it and have mindfulness and wisdom to consider it clearly so that there will be physical and mental happiness in living the monkhood. All monks and novices are welcome to join and live peacefully and happily. All the monks and the novices, who were ordained righteously, have equal moralities and practice the same principles, are selfless, generous, not jealous of dwelling, not envious and have charities, live together happily.

Keywords: Practice, Parihaniyadhamma, Buddhism

1. บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ในพุทธกาล ใช้หลักปฏิบัติภิกขุอธิกขรณานियมมาปกครองคณะสงฆ์ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว (พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, 2562: 89) เกิดความไม่สงบมีปัญหามากในหมู่พระสงฆ์ การปฏิบัติตามหลักภิกขุอธิกขรณานियมเริ่มย่อหย่อนลง จึงได้มีการทำปฐมสังคายนาขึ้นที่เมืองราชคฤห์ โดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน ทำให้หมู่คณะสงฆ์มีความสงบปกครองอย่างมีความสุข ต่อมาในภายหลังก็มีลัทธิเกิดขึ้นมากมาย สอนธรรมะผิดเพี้ยนไปตามที่ตนเองเข้าใจ จึงทำให้หลักการปฏิบัติไม่ถูกต้อง และในทุกครั้งที่พระพุทธศาสนา ได้เผชิญหน้ากับวิกฤติการณ์ มักจะกันพื้นที่ของวิกฤติการณ์นั้น ๆ ให้แก่ศาสนาและศาสนธรรมอยู่เสมอ แต่องค์ประกอบส่วนหนึ่งซึ่งมักจะได้รับการตั้งข้อสังเกตหลักที่จะประยุกต์ใช้หรือที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และการบริหารที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก เช่น อปริหานิยธรรม โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ เพื่อให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างมีคุณภาพเร็วขึ้น จึงควรนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารงานหลักอปริหานิยธรรม คือ ธรรมไม่ให้ความเสื่อม มีความเจริญอย่างเดียว มี 7 ประการ คือ (พระขจรศักดิ์ กิตติวุฑโฒ, 2556: 18) 1) หมั่นประชุมกันบ่อย ๆ 2) ประชุมพร้อมกันเล็กพร้อมกัน พร้อมเพรียงกัน ทำกิจที่พึงทำ 3) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่อนุญาต 4) เชื้อฟุ้ง เคารพนักถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์ 5) ไม่ล่ออำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น 6) ยินดีในเสนาสนะป่า 7) ต้อนรับภิกษุสามเณรที่ยังไม่เคยมาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข เป็นหลักธรรมที่นำไปประยุกต์ใช้ขับเคลื่อนกระบวนการบริหารงานในองค์กรให้มีคุณภาพควบคู่กันไป การอยู่ร่วมกันในลักษณะสังคมของบรรพชิตที่เรียกว่า สังฆะ หมายถึง หมู่หรือกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ซึ่งจะพบว่าระบบสังฆะนี้เองที่เป็น

บ่อเกิดของพระวินัย คือ ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่สังคมสังฆะพึงยอมรับ และการประพฤติปฏิบัติร่วมกันทั้งในส่วนข้อห้ามและข้ออนุญาต โดยคำว่า สังฆะ นั้นยังมีความหมายอีกนัยหนึ่งก็คือ พระสงฆ์จำนวน 4 รูปขึ้นไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2550: 1) ธรรมที่ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมเพื่อให้ทราบธรรมชาติของชีวิต เป็นธรรมในการปกครอง ถ้าบุคคลใด หมูใด คณะใด สถาบันใด ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้บุคคลนั้น หมูนั้น คณะนั้น สถาบันนั้น จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้า ไม่มีความเสื่อม ไม่มีความเสียหาย มี 7 ประการคือ (กนก จันทร์ขจร, 2549: 651-652) เป็นเหตุให้เกิดความสามัคคี ในพระธรรม ภาสิตว่า อรติ โลกนาสิก้า ความริษยา ทำโลกให้ฉิบหาย แต่ตรงกันข้าม ถ้ามีเมตตาต่อกัน ก็ย่อมจะค้าประกันโลกไว้ให้เจริญสืบไปได้ ผู้อยู่ร่วมหมู่คณะต้องมีเมตตาทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจต่อกัน ความสามัคคี อันจะเป็นเหตุหน้าความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองตามมาได้ (พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ธีรธมโม), รัฐศาสตร์ใน พระไตรปิฎก, 2552: 47)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักสิกขาของปริหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยนำหลักอภิปริหานิยธรรมมาควบคุมหมู่คณะสงฆ์นั้น ๆ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักสิกขาของปริหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อวิเคราะห์การปฏิบัติตามหลักสิกขาของปริหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2532 อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2553 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา หนังสือ บทความ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัยต่าง ๆ ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา หากเนื้อหาไม่สมบูรณ์ จึงทำการปรับปรุงแก้ไข ให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น แล้วนำมาใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอสรุปข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวินัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้ ขอบเขตด้านเนื้อหา การปฏิบัติตามหลักสิกขาของปริหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและวิเคราะห์

การปฏิบัติตามหลักกติกุขอปรีหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ขอบเขตด้านเอกสาร แหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2500 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2532 อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2553 แหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาข้อมูลจากตำรา หนังสือวิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัยต่าง ๆ บทความ เอกสาร วารสาร และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักกติกุขอปรีหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 ศึกษาการปฏิบัติตามหลักกติกุขอปรีหานิยธรรมของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักการบริหารงานคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาพระภิกษุทุกรูปอยู่ภายใต้อปรีหานิยธรรม มีสาระสำคัญ คือภิกษุทั้งหลายหรือชนทั้งหลายบางพวก ในอดีตหรือในอนาคตหรือไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะอปรีหานิยธรรมความเป็นผู้ไม่ชอบการทำงาน ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย ในสิ่งที่ไม่มียประโยชน์ ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ เพราะการนอนหลับนำมาซึ่งความเกียจคร้านในการประพฤติปฏิบัติธรรม ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ความเป็นผู้ว่าง่าย และความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร

ประเภทของอปรีหานิยธรรม อปรีหานิยธรรมมีอยู่ 2 ประเภท 1) ราขอปรีหานิยธรรม พระผู้มีพระภาครับสั่งกับวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธว่า พราหมณ์ สมัยหนึ่งเราอยู่ที่สารนทเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอปรีหานิยธรรมแก่พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ตั้งอยู่ในความดี ดำรงอยู่ในหลักคำสอนมีความตั้งมั่นในศีลธรรม ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอปรีหานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่และมีความเสื่อมใสอยู่ เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธได้กราบทูลดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกเจ้าวัชชีมีอปรีหานิยธรรมแม้เพียงข้อเดียวก็พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลย ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ามีครบทั้ง 7 ประการ ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน ไม่เข้าใจกันและกัน ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าอย่างนั้นบัดนี้ ข้าพระองค์ขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมากมายพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ขอท่านจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด” จากนั้นวัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธมีใจยินดีขึ้นชมในพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้วลุกจากที่นั่งจากไป ราขอปรีหานิยธรรม

เป็นหลักใหญ่ เป็นหลักในการปกครองอย่างมั่นคง อยู่เย็นเป็นสุขในแคว้นนั้น ๆ หลักอภิธานิยธรรมนี้ เป็นหลักที่นำมาใช้ประยุกต์ใช้ ปรับใช้ ดัดแปลง ในการปกครองอย่างเที่ยงธรรม

ภิกขุอภิธานิยธรรม พระผู้มีพระภาคทรงลูกจากพุทธอาสนะ เสด็จเข้าไปยังหอฉันประทับนั่งบนพุทธ อาสนะที่ปูลาดไว้แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงอภิธานิยธรรมแก่เธอทั้งหลายเธอทั้งหลายจงฟังจงใส่ใจให้ดีเราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัส แล้วพระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย 1) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์ ประชุมกันมากครั้ง 2) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็ก ประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ 3) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่เราได้บัญญัติไว้ แล้วถือปฏิบัติมันตามสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้แล้ว 4) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตติยญู บวชมานาน สำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง 5) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหา ก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว 6) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า 7) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังตั้งสติไว้ในภายในว่า ทำอย่างไรเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา พึงมา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่อนุญาตซึ่งผิดต่อหลักคำสอนพระพุทธองค์ มีความเคารพพระมหาเถระต่อผู้ปกครองระดับพระสังฆาธิการ พร้อมไม่ตกในอำนาจของกิเลสทั้งหลายมีอกุศลมูลเป็นต้นมีสติและปัญญาค่อยประคับประครองจิตใจ ให้มีเกาะมีภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ เพื่อไม่ให้ตกเป็นทาสแก่กิเลสตัณหา อยู่ในเสนาสนะที่เหมาะสม มีบรรยากาศที่เย็นสบาย ปลุกต้นไม้ให้เยอะ ๆ ภายในบริเวณวัดจะได้เพิ่มอากาศที่บริสุทธิ์ ส่งเสริมสุขภาพกายและใจให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น และมีจิตใจที่เสียสละต้อนรับสหธรรมมิตรที่มา เยือนดูแลความเรียบร้อย เป็นกันเองให้ความสะดวกแก่เพื่อนสหธรรมมิตร ไม่ถือทิฐิมานะ อ่อนน้อมถ่อมตน ทำให้การปกครองของคณะสงฆ์เกิดความสามัคคีมีความสุข ตามหลักอภิธานิยธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอภิธานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่ และใส่ใจอภิธานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่ จะทำให้หมู่สงฆ์ คณะสงฆ์ มีความกลมเกลียวกัน สามัคคีกัน มีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวาระการประชุม ในเรื่องต่าง ๆ ประชุมพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน

การปกครองคณะสงฆ์ตามแบบพระธรรมวินัย การปกครองคณะสงฆ์กระจายกันอยู่ในสำนักในวาทีหรือในภิกษุอื่น ๆ ทางรัฐยังไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับภายในคณะสงฆ์ แต่ก็ให้อุปถัมภ์ในบางคราว ในวาทีหรือในภิกษุที่พระราชผู้ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐนั้น ๆ นับถือ เช่น พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงอุปถัมภ์ฝ่ายเถรวาท มีพระโมคคัลลิตบุดิสสเถระเป็นหัวหน้าในสมัยสังคายนาของฝ่ายเถรวาท ครั้งที่ 3 ส่วนพระเจ้ากนิษฐกะ ทรงอุปถัมภ์ฝ่ายอักษิณวาทในสมัยสังคายนาฝ่ายนั้น

หลักการบริหารนิยธรรม เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการประชุม ปรีชาในวาระเรื่องประชุมครบถ้วนในเรื่องให้สมบูรณ์ อยู่ในหลักการบริหารนิยธรรมมีการประชุมพร้อมกัน และเลิกประชุมพร้อมกัน ในกรณีการยกเลิกประชุม (สังฆกรรม) มีอยู่ด้วยกัน 10 ประการ ดังนี้ คือ 1) อันตรายแต่พระราช 2) อันตรายแต่โจร 3) อันตรายแต่ไฟ 4) อันตรายแต่น้ำ 5) อันตรายแต่มนุษย์ 6) อันตรายแต่สุนัข 7) อันตรายแต่สัตว์ร้าย 8) อันตรายแต่สัตว์เลื้อยคลาน 9) อันตรายต่อชีวิต 10) อันตรายต่อพรหมจรรย์ ถ้าเหตุการณ์ ใดๆ อย่างใด อย่างหนึ่งเกิดขึ้นพึงหยุดทำสังฆกรรมทันทีเพราะเกรงต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น

4.2 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิกขณนิยธรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทย

การปฏิบัติหลักภิกขุอธิกขณนิยธรรม แต่ละข้อเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่ คณะ ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารปกครอง และทำให้เกิดความสุขความเจริญในหลาย ๆ ด้าน ดังที่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ความสามัคคีแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดสุข และบุคคลผู้อนุเคราะห์สงฆ์ผู้สามัคคีกันแล้ว ผู้ยินดีในความสามัคคีกัน ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่พลัดจากธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ย่อมบันเทิงในสวรรค์ตลอดกัป เพราะสามัคคีกัน หลักภิกขุอธิกขณนิยธรรม 7 ประการนี้ จึงเป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเจริญอย่างเดียว ไม่นำไปสู่ความเสื่อมเลย นำมาซึ่งความสุขแก่คณะสงฆ์

การปฏิบัติหลักภิกขุอธิกขณนิยธรรมในการปกครองสงฆ์ การนำแนวคิดหลักภิกขุอธิกขณนิยธรรม 7 มาปกครองคณะสงฆ์ มาประยุกต์ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์และองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยปัจจุบัน เป็นการนำมาใช้โดยจำแนกตามลักษณะของงานที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ 1) ด้านการปกครองคณะสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการจัดการปกครองคณะสงฆ์ เช่น ประชุมพร้อมกันเลิกพร้อมกัน ทำอย่างนี้เป็นประจำ จะทำให้หลักการบริหารนิยธรรมมีบทบาทในการบริหารคณะสงฆ์ และเป็นการปรับสภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการขององค์กรคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ จะต้องประชุมกันบ่อย ๆ 2) ด้านการศาสนศึกษาของสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหา รวมไปถึงบริบทสิ่งแวดล้อมสถานศึกษาด้วย จะต้องจัดระบบระเบียบให้น่าเรียนน่าศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์ที่กำลังประสบอยู่ในหลาย ๆ ด้านได้มีการแก้ไขอย่างถูกต้องตามสภาพการ ของปัญหานั้น ๆ เพื่อที่จะใช้การศึกษาของคณะ

สงฆ์เป็นหลักเชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาในส่วนอื่น ๆ ของคณะสงฆ์ 3) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับใช้เพื่อให้การจัด การศึกษาสงเคราะห์ที่มี การดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนา 4) ด้านการเผยแผ่พระศาสนาของคณะสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับใช้เพื่อให้การเผยแผ่ พระศาสนาเป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย และมีผู้รับผิดชอบในการจัดการเผยแผ่อย่างแท้จริง 5) ด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับใช้ด้วยการยึดหลักการ จัดการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ เพื่อให้สนองตอบต่องานด้านการศึกษา และการเผยแผ่ พระศาสนาเป็นสำคัญ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของสงฆ์ เป็นการนำแนวคิดมาปรับ ใช้เพื่อให้การจัดการสงเคราะห์เป็นไปอย่างถูกต้องตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนา คือ มุ่งเน้นการสงเคราะห์ด้าน จิตใจหรือหลักธรรม

การประยุกต์ใช้แนวคิดการปกครองสงฆ์ด้วยหลักกฏอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท คือองค์กรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ด้วยการนำหลักศาสนธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการจัดองค์ คณะสงฆ์มาปรับใช้กับ สภาพสังคมในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามหลักกฏอปริหานิยธรรม 7 ประการนั้น ต้องนำมาพัฒนาตัวบุคคลเป็นสำคัญ เพราะทั้งหลายทั้งปวงตัวบุคคลนั่นเอง ที่เป็นเครื่องมือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้ได้มาเพื่อความสำเร็จ ซึ่งหากมีการ ดำเนินการอย่างจริงจังแล้ว เชื่อได้แน่ว่าสังคมทั่วไปย่อมได้รับประโยชน์อย่างมหาศาล เพราะเป็นการใช้รูปแบบหลักการและวิธีการขององค์กรที่ประสบความสำเร็จมาแล้วด้วยดี สามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองลดปัญหา ความขัดแย้งให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ

การนำหลักอปริหานิยธรรม คือ การประชุมกัน ปรีक्षाกันลดทิวมนะลง เอาปัญหาที่เกิดขึ้นมียุณนำมาเข้าสู่วาระ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการหันหน้าเข้าหากัน สนทนากัน ร่วมกันหาแนวทาง ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาภายใต้กรอบอันเป็นกติกาของ พระธรรมวินัยเหมือนกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์เวลามีปัญหาอะไรเกี่ยวกับสงฆ์ คณะสงฆ์ พระองค์จะเลือกประชุม ซึ่งการกระทำดังกล่าวแท้ที่จริงแล้วก็คือ หลักการอันเป็น เนื้อหาสาระของกฏอปริหานิยธรรมนั่นเอง ในทุกที่หากมีความขัดแย้งกัน ให้นำเอาหลัก กฏอปริหานิยธรรมมาประยุกต์รวมกับหลักธรรมคำสอน ซึ่งเป็นหลักการปกครองคณะสงฆ์ ที่ส่งเสริมสนับสนุนด้านคุณธรรม และจริยธรรมของภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม บนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม

การปฏิบัติเพื่อความเจริญในฐานะเป็นภิกษุหลักธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความ เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับภิกษุทั้งหลาย มี 7 ประการ ดังนี้

1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ทำปฏิทินไว้ เพื่อกันลืม ประชุมทุกเดือน บางวัดทุกอาทิตย์ เช่น คณะสงฆ์ในการจัดวาระประชุมบางครั้งเกี่ยวกับทางบ้านเมืองก็มี

ทางเกี่ยวกับมหาเถรสมาคมก็มี หรือเรื่องที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อคณะสงฆ์นั้น ๆ ก็ต้องประชุม วาระประชุมเร่งด่วนก็มี ในฐานะเป็นลูกวัดผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาก็ให้ความร่วมมือ เพื่อความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนา เกิดความดีงามแก่คณะสงฆ์ ไปในทางที่ดี เชื่อฟังพระเถระผู้ใหญ่ เข้าประชุมพร้อมกัน จะได้รับรู้เหมือนกัน ตั้งใจฟังในที่ประชุม เข้าใจตรงกัน ไม่เข้าใจตรงไหน ก็สามารถแสดงความคิดเห็นได้ ตามเนื้อหาประเด็นนั้น ๆ อันดับแรกในการประชุมจะต้องตรงต่อเวลาเพราะบางครั้งวาระประชุมมีหลายเรื่อง จะต้องทำตามกำหนดการที่ได้วางเอาไว้ ถ้าตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ทำให้การประชุมได้ความละเอียดชัดเจน ทุกท่านรู้เรื่อง เพราะมาประชุมพร้อมเพียงกัน ปฏิบัติตามมติที่ประชุม

2) ประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมเพียงกัน ห้ามเลิกก่อนเวลา เพราะท่านที่เลิกก่อนเวลา อาจจะมีกิจธุระที่จำเป็นจริง ๆ ก็บอกให้เลขาที่จดบันทึกนำบอกที่หลังก็ได้ แต่ถ้าไม่มีกิจธุระ ออกก่อนเวลาเลิกประชุม ทำให้เราไม่รู้เรื่องในแต่ละประเด็นว่ามี สรุปมติว่าอย่างไร การสื่อสารที่เราฟังไม่จบอาจคลาดเคลื่อนได้

3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว เป็นมาตรฐาน เป็นสูตรสำเร็จ เป็นแนวทางที่ดี ใครปฏิบัติตามแล้วย่อมประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชีวิตพระสงฆ์ ชีวิตของคฤหัสถ์ ต้องมีความเชื่อในคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เชื่อว่าทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ความชั่ว พระพุทธเจ้าให้มีศรัทธาเสียก่อนเป็นเบื้องต้นในการกระทำกิจต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยกุศลทั้งหลาย และสุดท้ายต้องมีปัญญาประกอบด้วยจึงจะสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิต บางสำนักในทางพระพุทธศาสนา เวลาสอนหลักธรรมของพระพุทธเจ้า สอนไปตามกิเลสตนเองความโลภ โกรธ หลง สอนอะไรก็ได้จะได้ลาภ ยศ สรรเสริญ ให้มันเกิดขึ้นแก่ตนเอง หรือเรียกว่า สัทธรรมปฏิรูป สิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงตรัสสอน ไม่เคยแนะนำสอนในสิ่งที่ติงามมีเหตุมีผล ตามหลักของพระพุทธศาสนา แต่ทุกวันนี้บางสำนักบางท่านหากินกับสัทธรรมปฏิรูป ทำให้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผิดเพี้ยนไป ผู้คนได้ฟังแล้วปฏิบัติตามแล้วยังไม่เข้าถึงหลักธรรมอันแท้จริง ดังนั้นทุกวัดทุกสำนักควรรักษาคำสั่งสอนแบบดั้งเดิม ที่เป็นหลักธรรมอันบริสุทธิ์อยู่แล้วมีปรีชาปฏิบัติ และเกิดปฏิเวธอยู่ในตัวอยู่แล้ว ใครศึกษาค้นคว้าแล้วนำมาปฏิบัติ ก็เกิดปฏิเวธในการดำเนินชีวิตที่ติงาม ตามกรอบพระพุทธศาสนา

4) เชื่อฟัง เคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์ การเชื่อฟังเคารพนับถือ เป็นสิ่งสำคัญ ถือว่าเป็นการอ่อนน้อมต่อพระมหาเถร ผู้อาวุโส เกิดก่อนบวชก่อน เพราะผู้บวชก่อน บวชมานานจะมีประสบการณ์มีโอกาสนำมาศึกษาเล่าเรียนมาก แล้วนำมาปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ถือว่าเป็นแนวทางนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่พระภิกษุที่เกิดในภายหลัง บวชทีหลัง ถือว่าเป็นพระผู้น้อย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความเชื่อฟังในสิ่งที่ครูบาอาจารย์ได้แนะนำคำสั่งสอนและปฏิบัติตามด้วย และเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การอ่อนน้อม

ถ่อมตนเป็นสิ่งที่ผู้คนสรรเสริญ ให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์ ทำให้พระภิกษุมีแต่ความเจริญประสบความสำเร็จในชีวิตพระอย่างแน่นอนเพราะมีความเชื่อฟัง มีความเคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์

5) ไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น อันดับแรกต้องมีสติ มีความยับยั้งชั่งใจ ความอยากเกิดขึ้นก็ให้มีสติให้ความมระลึก รู้เท่าทันในอารมณ์ที่เกิดขึ้น นึกถึงผลเสียที่จะตามมาทีหลัง มันทำให้เกิดความทุกข์ มากกว่าที่จะเกิดสุข ถ้าผิดพลาดไปแล้ว ก็สามารถปรับปรุงแก้ไข พัฒนาตนเองไปในทางที่ถูก ต้องค่อยเผื่อระวังความอยากในสิ่งที่ไม่ดีที่จะเกิดขึ้น การเผื่อระวังนั้นก็คือให้มีสติอยู่ทุกเมื่อก็ต้องสำรวจ ตา หู จมูก ลิ้น กายและจิตใจ ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรสชาติ กายสัมผัสจิตใจความรู้สึกดีและไม่ดี สิ่งเหล่านี้จะต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา ถ้ามันผิดพลาดไปแล้วลงไปแล้ว จะทำให้เกิดความทุกข์อย่างแน่นอน ดังนั้น มีสติและปัญญาพิจารณาในขณะที่ความอยากที่จะเกิดขึ้น คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และหักห้ามอย่างมีสติและปัญญาพร้อมความอดทนเข้ามาช่วย ก็จะทำให้เราไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

6) ยินดีในเสนาสนะป่า พระภิกษุทุกรูปทุกวัด ในปัจจุบันภายในบริเวณวัดส่วนมากมีแต่ต้นไม้ที่อยู่รอบกุฏิบ้างศาลาบ้าง มองดูแล้ว ทำให้บรรยากาศภายในวัดสดชื่น มีต้นไม้เยอะ มีการปลูกหญ้าเพิ่ม ปลูกต้นไม้เพิ่มก็ยิ่งดีจะได้เพิ่มอากาศที่สดใส ดึงประชาชนเข้าวัด เข้าหาพระ และเป็นสถานที่พักผ่อนได้ฟังธรรมะและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดถึงจะเป็นที่สัปปายะในการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุอีกด้วย อากาศดี เหมาะในการปฏิบัติธรรม เข้าถึงธรรมได้ง่าย สภาธรรมเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะมียินดีเสนาสนะป่า ดังในครั้งพุทธกาลในการประชุมกันส่วนมากก็ประชุมใต้ต้นไม้มีป่าไม้เต็มไปหมด และวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานก็อยู่ใต้ต้นไม้ อยู่ในป่า เป็นต้น

7) ต้อนรับภิกษุสามเณร ที่ยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข การต้อนรับปฏิสันถารเป็นสิ่งที่จำเป็น อำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสามเณรผู้มาเยือน เป็นกันเอง สนทนาปราศรัย การพูดด้วยไมตรีจิต การแสดงไมตรีต่อกันระหว่างผู้ใหญ่ต่อผู้น้อย หรือผู้ที่เสมอกัน ถือว่าเรามีสมเด็จพ่อองค์เดียวกันนั่นก็คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การต้อนรับก็ถือว่าเป็นพี่เป็นน้องกัน ครอบครัวเดียวกัน ดูแลกัน หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว สิ่งที่เหลือมีแต่พระธรรมวินัยเท่านั้นที่เป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า ดังนั้น เหล่าสาวกทั้งหลายจะต้องช่วยเหลือกัน ต้อนรับอย่างเต็มที่ ทำให้พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์มีแต่ความเจริญไม่มีทางเสื่อมอย่างแน่นอน

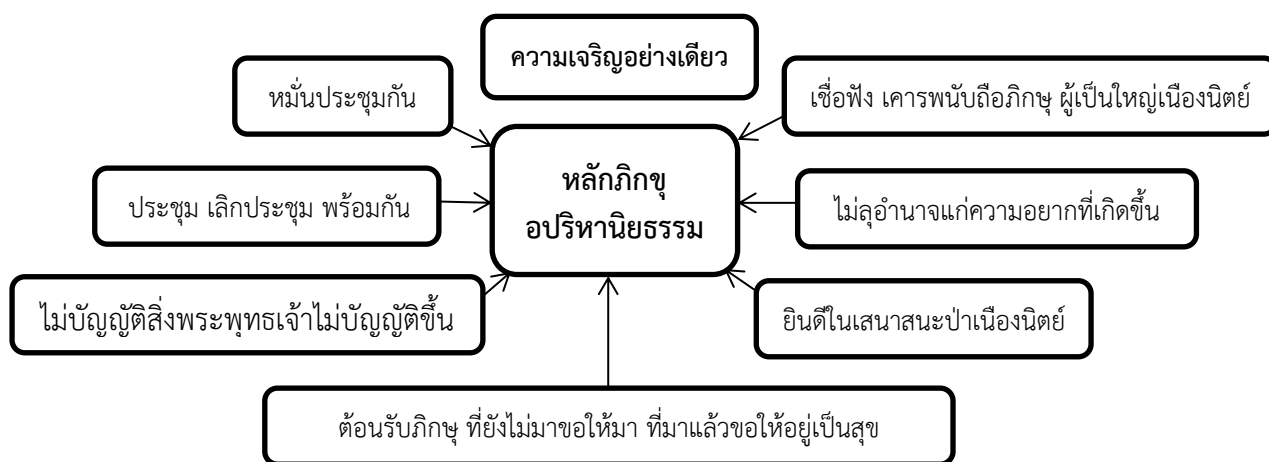
การปฏิบัติเพื่อความเจริญความสำเร็จในฐานะเป็นผู้สั่งสอน คุณธรรม 7 ประการนี้ พระพุทธองค์ตรัสสอนให้ผู้ที่จะเป็นครูหรือผู้สอนคนอื่นเป็นตัวอย่างได้ และตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่หนักยิ่ง แต่เป็นการบำเพ็ญคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ เพราะการเป็นครู ถือว่าเป็นผู้ให้สิ่งที่ประโยชน์ ทำคนให้เป็นคน ทำคนชั่วให้เป็นคนดี ทำให้คนมืดบอดให้สว่างไสว

ชื่อว่าเป็นการให้ธรรมเป็นทาน เพราะทานในพระพุทธศาสนานั้น ได้กำหนดหลักใหญ่ไว้ 2 อย่าง คือ อามิสทาน การให้สิ่งของเป็นทาน และธรรมทาน การให้ธรรมเป็นทาน การสั่งสอนคนอื่น การแนะนำคนอื่นในสิ่งที่ประโยชน์ แนะนำในสิ่งที่ดีงาม ก็ถือว่าเป็นการให้อย่างหนึ่ง คือ เป็นธรรมทาน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญยิ่งกว่าเป็นการให้อันสูงสุด

ข้อบัญญัติและจารีตในหลักสิกขุปรินิยธรรม

พระพุทธองค์ทรงให้เคารพ กันตามอายุพรรษา แทนการเคารพกันเพราะชนชั้นวรรณะหรือฐานะทางสังคม เพื่อพระสงฆ์สาวกจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากความเสมอภาคกันในฐานะเป็นพระสงฆ์ สาวกแล้ว ยังมีความเสมอภาคกันในเรื่องการตัดสินใจดำเนินการกิจกรรมสำคัญ ๆ มีสังฆกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ก็ให้โอกาสทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในการพิจารณาตรวจสอบและการลงมติตัดสินใจ เพื่อร่วมกันรับผิดชอบในการปกครองดูแลกันเองของคณะสงฆ์เนื่องจากสิกขุสงฆ์ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัยตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติไว้ และรากฐานสำคัญของการปกครองสงฆ์ก็คือการร่วมมือร่วมใจกันดำรงและรักษาหลักการปกครองต่าง ๆ ไว้

หลักสิกขุปรินิยธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 การปฏิบัติหลักสิกขุปรินิยธรรม พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ทำให้คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา มีแต่ความเจริญ สอดคล้องกับหลักสิกขุปรินิยธรรม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 71ม. (ไทย) 10/137/83-84) ซึ่งเป็นหลักธรรมอีกหมวดหนึ่งที่ทำให้มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว อาทิเช่น หิริ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว เป็นพหูสูต รู้หลักพระธรรมวินัย สติตั้งมั่น เป็นอยู่อย่างไม่ประมาท ปัญญา ความเข้าใจถ่อง

แท้ในเหตุผล การปฏิบัติเพื่อความเจริญในฐานะเป็นสมาชิกแห่งสังคม อีกอย่างก็คือ เมตตามโนกรรม คือ ฝึกหัดพึงระลึกในจิตที่มีเมตตา ได้แก่ การตั้งความรู้สึกในคนและสัตว์ทั้งหลายว่า (พระมหาประกอบ กิตติญาโณ (อิมจิตฺร) และจรัส ลีลา, 2564: 47) ชีวิตแต่ละชีวิตไม่ต้องการความทุกข์ แต่ต้องการความสุขฉนั้นใด เพราะฉะนั้นขอให้บุคคลนั้น ๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ให้แต่ละคนอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน ให้คิดถึงกันด้วยเมตตา และพร้อมที่จะแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อหน้า และลับหลัง เหมือนกับพระไตรปิฎกที่กล่าวว่า (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อภ.ทสก. (ไทย) 24/69/125) ถ้าวัตถุเป็นถ้อยคำที่เป็นจริงเมื่อพูดแล้ว ย่อมยังให้ผู้ฟังและผู้พูดและผู้ฟัง ย่อมขัดเกลากิเลสในใจของผู้พูดและผู้ฟัง และย่อมทำให้ปัญญาเจริญขึ้น ละความไม่รู้ เมื่อละกิเลสเป็นลำดับ ย่อมถึงความสิ้นแห่งกิเลสทั้งหลาย เป็นไปเพื่อละละกิเลสจริง ๆ เช่น เรื่องความไม่คลุกคลีหมู่คณะ ซึ่งพระอุปัชฌาย์อาจารย์ได้อบรมสั่งสอน พระที่อยู่ได้บังคับบัญชา ต้องมีความเชื่อฟัง มีความเคารพ สอดคล้องกับพระไตรปิฎก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อภ.ทสก. (ไทย) 24/17/31-33) ที่ว่า โสวจิตฺตสา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รับฟังเหตุผล ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จได้อย่างกว้างขวางไพบุลย์

5.2 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสิกขาปฏิบัติพระสงฆ์ในสังคมไทย ทั้ง 7 ข้อ คือ 1) การประชุมพร้อมกัน 2) เลิกพร้อมกัน 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น 4) เชื่อฟัง เคารพนับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานสงฆ์ 5) ไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น 6) ยินดีในเสนาสนะป่า 7) ต้อนรับภิกษุ ที่ยังไม่มาขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ในที่นี้ผู้เขียนจะนำเสนอเกี่ยวกับคำพูดเกี่ยวกับการประชุม การสื่อสารด้วยคำพูด เช่น หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ การประชุมกันอยู่บ่อย ๆ เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุขในหมู่คณะ ซึ่งพระพุทธองค์ก็ใช้วาจาตรัสคำสั่งสอนไปในแนวทางที่ดี ไม่ว่าจะเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์ พระองค์ใช้ภาษาสื่อสารด้วยเหตุผลอันประกอบด้วยปัญญา ใช้ภาษาที่ง่ายฟังแล้วเข้าใจ พระองค์จะตรัสในสิ่งที่เป็นประโยชน์จะไม่ตรัสมาก พูดมาก เพราะการพูดมากก็ทำให้เกิดโทษ ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อภ.สตก. (ไทย) 23/61/72) “โมคคัลลานะ เมื่อมีถ้อยคำแก่งแย่ง ก็พึงหวังการต้องพูดกันมาก เมื่อมีการพูดกันมาก ก็พึงหวังความพัวพัน คนพัวพันก็มีความไม่สำรวม จิตของผู้ไม่สำรวมก็ห่างไกลจากสมาธิ” ในห้องประชุม ภิกษุต้องประชุมกันเนื่องนิത്യเพื่อทำกิจเหล่านี้คือ (ส.รัตนธ, 2552: 158) 1) ประชุมการทำอุโบสถกรรมทุกทั้งเดือน 2) ประชุมกันสวดมนต์ทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็น 3) ประชุมกันศึกษาพระธรรมวินัย การพูดในห้องประชุมมันไม่ยากอย่างที่คิด ต้องเตรียมตัวพูด เปิดโอกาสให้พระสงฆ์สามารถได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ การสื่อสารที่ดีเริ่มจากเราเข้าใจและอยากจะสื่อออกไปให้คนอื่นได้เข้าใจด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538: 7) กล่าวว่า “การสื่อสารทำให้มนุษย์

สามารถทำสิ่งที่อินทรีย์ธรรมดาของมนุษย์ทำไม่ได้ให้ทำได้มากขึ้น อินทรีย์ คือ อวัยวะที่เป็นเจ้าหน้าที่ทำงานต่าง ๆ เช่น ตาเป็นเจ้าหน้าที่ดู หูเป็นเจ้าหน้าที่ฟัง มือเป็นเจ้าหน้าที่จับยึดฉวยไว้ เท้าเป็นเจ้าหน้าที่ในการเหยียบการเดินทางจนกระทั่งสมองเป็นเจ้าหน้าที่ในความคิด” ในทางพระพุทธศาสนามีธรรมที่จะเป็นตัวปรับให้ทันกับการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

การสื่อสารในที่ประชุมจะต้องเตรียมข้อมูลมาเป็นอย่างดี พูดภาษาตอกไม้ พูดหรือสื่อสารให้ผู้ฟังได้เข้าใจในสิ่งที่กำลังจะพูด ดังนั้นขอแค่มีใจที่จะพูดและตั้งใจพูด เชื่อว่าเป็นนักพูดอย่างมีความมั่นใจ อย่างเช่น การทำสังฆกรรม กรรมอันสงฆ์พึงทำกิจกรรมทางพระวินัยที่ภิกษุจำนวน 4 รูปขึ้นไป อาศัยการพูดคุย หรือสื่อสารให้ผู้อื่นได้เข้าใจ ผู้พูดและผู้ฟังจะต้องมีความตั้งใจพูดและตั้งใจฟังในสิ่งที่สื่อสารกัน จึงทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ถือว่าปฏิบัติตามหลักภิกษุอุปทานิยธรรม ธรรมที่ปฏิบัติตามแล้วมีแต่ความเจริญแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาสืบไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติหลักภิกษุอุปทานิยธรรมของคณะสงฆ์ใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นประเด็นที่สมควรจะทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไปดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในอุปทานิยธรรม
2. การศึกษาเปรียบเทียบหลักอุปทานิยธรรมสำหรับพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. ศึกษาการประยุกต์ใช้สติกับอุปทานิยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การปฏิบัติหลักภิกษุอุปทานิยธรรมของคณะสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมเพื่อความเจริญอย่างเดียว เป็นหลักธรรมที่รักษาไว้ ตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักธรรมคงเดิม แต่ยังทันสมัยอยู่เสมอ หลักภิกษุอุปทานิยธรรมนี้ ช่วยในการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำให้เกิดความสามัคคีในคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเรื่องประชุม เลิกประชุม ต้องพร้อมเพียงกัน เพราะการงานในพระพุทธศาสนาจะต้องรับผิดชอบด้วยกัน วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภิกษุอุปทานิยธรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทย การมีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตน นับถือภิกษุ ผู้เป็นใหญ่ถือว่า มีสัมมาคารวะ เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้เป็นใหญ่ การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทำให้มีแต่คนรัก ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ เพราะเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้เป็นใหญ่ พร้อมมีสติและปัญญา ไตร่ตรองในเรื่องนั้น ๆ ก็จะพบความสุขทั้งกายและใจในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ การปฏิบัติตามกฎระเบียบเหมือนกัน การไม่เห็นแก่ตัว มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทำให้เกิดความเจริญให้แก่หมู่คณะสงฆ์สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กนก จันทร์ขจร. (2549). **ธรรมเพื่อชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: หจก.จิรัชการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรพต ธีรธมฺโม). (2552). **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). **ไอทีภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ. (2562). การปกครองคณะสงฆ์ไทยในยุคปฏิรูปไทยแลนด์ 4.0. **วารสารวิชาการ มจรบุรีรัมย์**, 4(2), 87-103.
- พระขจรศักดิ์ กิตติวุฑฺโฒ. (2562). การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง. **วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 2(2), 17-24.
- พระมหาประกอบ กิตติญาโณ (อิมจิตฺต) และจรัส ลีภา. (2564). การพัฒนาสังคมในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, 8(2), 47.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ส.รัตนรติ. (2522). **หลักธรรมสำคัญสำหรับชาวพุทธ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.